

SELVITYS ESIOPETUKSEN MUUTOS- JA KEHITTÄMISTARPEISTA

Mäntyharjun kunta 2021

Sisälllys

1 JOHDANTO	3
2 ESIOPETUSTA JA VARHAISKASVATUSTA OHJAAVAT LAIT JA ASIAKIRJAT.....	4
2.1 PERUOPETUSLAIN MUKAISTEN LINJAUSTEN TOTEUTUMINEN MÄNTYHARJUSSA	5
2.1.1 Esiopetusaika	5
2.1.2 Esiopetuksen ryhmäkoko	6
2.1.3 Kelpoisuus- ja työehdot esiopetuksessa	6
2.1.4 Kasvun- ja oppimisen tuki	7
2.1.5 Valmistava opetus.....	7
2.1.6 Oppilashuolto.....	8
2.1.7 Kouluterveydenhuolto	9
2.1.8 Lääkehoitosuunnitelma	9
2.1.9 Kuljetusetu	9
2.1.10 Lapsen esiopetussuunnitelma (LEOPS)	10
2.2 VARHAISKASVATUSLAIN MUKAISTEN LINJAUSTEN TOTEUTUMINEN MÄNTYHARJUSSA.....	11
2.2.1 Varhaiskasvatuksen järjestäminen Mäntyharjussa.....	12
2.2.2 Henkilöstön mitoitus varhaiskasvatuksessa	12
2.2.3 Kelpoisuusehdot.....	13
2.2.4 Kehityksen ja oppimisen tuki	13
2.2.5 Monikielisten lasten ohjaus ja tuki	14
2.2.6 Asiakasmaksut.....	15
2.2.7 Kuljetusetu	15
2.2.8 Terveystenhoito.....	15
2.2.9 Lääkehoitosuunnitelma	16
2.2.10 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu)	16
3 ARVOPERUSTA JA LAAJA-ALAINEN OPPIMINEN ESIOPETUKSESSA JA VARHAISKASVATUKSESSA	17
4 MÄNTYHARJUN ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN HISTORIAA	19
5 ESIOPETUKSEEN LIITTYVÄT MUUTOS- JA KEHITYSTARPEET	22
5.1 Muutoksessa huomioitavat lainalaisuudet	22
5.2 Paikallisesti tutkittavia ja sovittavia linjauksen kohteita	23
5.3 Toiminnan sisältöön liittyviä kehitystarpeita.....	23
5.4 Esiopetuksen vahvuudet Mäntyharjussa	24
6 ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN VISIOITA.....	25
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	28

1 JOHDANTO

Tässä selvityksessä käsitellään esiopetuksen tilaa ja sen järjestämiseen liittyviä mahdollisia muutostarpeita Mäntyharjussa. Selvitys pohjautuu osaltaan OKM:n toteuttamaan kokeiluun kaksivuotisesta esiopetuksesta sekä sivistysjohtajan toimeksiantoon. OKM:n kaksivuotinen esiopetuskokeilu kestää 8/2021–5/2024.

Selvityksessä kuvataan esiopetuksen kehittymistä ja esiopetuksen nykytilaa. Selvityksessä tuodaan esille esiopetuksen järjestämiseen ja toimintaan liittyvät lait ja ohjaavat asiakirjat sekä kahden lain vaatima sovellettavuus esiopetuksessa. Selvitys ei sisällä vielä tässä vaiheessa taloudellisten tai muiden vaikutusten arviointia.

Selvitystä valmisteltaessa on hyödynnetty esiopetusta ja varhaiskasvatusta koskevia lakeja ja ohjaavia asiakirjoja sekä Mäntyharjun paikallista esiopetuksen suunnitelmaa sekä varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lisäksi selvityksessä viitataan Opetushallituksen 2019 tekemään selvitykseen kaksivuotisen esiopetuksen mahdollisesta järjestämisestä ja siihen liittyvistä muutostekijöistä.

Tämän selvityksen tarkoituksena on tuoda esille Mäntyharjun esiopetuksen tila, kahden eri lain vaikuttavuus toiminnan järjestämiseen ja erilaisia näkökulmia keskustelun ja päätöksenteon tueksi.

Tätä selvitystä ovat olleet laatimassa Taina Taumala ja Minna Mokkila-Halinen. Selvityksen tekemistä on ohjannut sivistysjohtaja Sari Aarniokoski.

2 ESIOPETUSTA JA VARHAISKASVATUSTA OHJAAVAT LAIT JA ASIAKIRJAT

Perusopetuslaki 1998

Opetussuunnitelman perusteet 2014

Esiopetuksen opetussuunnitelma 2014

Mäntyharjun esiopetussuunnitelma 2016

Varhaiskasvatustalaki 2018

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2018

Mäntyharjun varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Esiopetus on vuodesta 1998 lähtien ollut perusopetuslain (628/1998) ja asetuksen (852/1998) mukaista toimintaa. Lainsäädännön mukaan kunnilla on velvoite järjestää esiopetusta tarvetta vastaavasti (PoL 4§). Kunnat voivat tehdä myös yhteistyötä esiopetuksen järjestämiseksi. Esim. hankkia esiopetuspalvelut yksityiseltä palveluntuottajalta.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan.

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laadittaessa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

Esiopetus on maksutonta. Maksuttomuus sisältää opetuksen ja oppimateriaalit, kuljetusetuuden, oppimisen ja kehityksen tuen, oikeuden oppilashuoltoon sekä kouluruokailun ja maksuttoman tapaturman hoidon.

Esiopetusta järjestetään sekä kouluissa että päiväkodeissa. Kouluissa esiopetus voidaan järjestää erillisinä esiopetusryhminä tai perusopetuksen oppilaiden kanssa yhteisissä oppilasryhmissä. Useimmat esiopetuksessa olevat lapset tarvitsevat esiopetuksen lisäksi annettavaa varhaiskasvatusta vanhempien opiskelun, työssä käynnin tai muiden kasvatuksellisten tarpeiden vuoksi.

Esiopetuksen toimintaa suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon sekä perusopetuslain että varhaiskasvatustuksen velvoitteet ja ohjaavien asiakirjojen sisältö, koska esiopetusikäisen lapsen turvallinen ja laadukas kasvatus, opetus ja hoito tapahtuu kahden lain puitteissa. Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle.

Lasten esiopetuksen sisältöä suunniteltaessa on tärkeää, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa.

2.1 PERUOPETUSLAIN MUKAISTEN LINJAUSTEN TOTEUTUMINEN MÄNTYHARJULLA

Vuonna 2014 esiopetus säädettiin huoltajia velvoittavaksi (PoL 26 a§). Lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Tällä hetkellä esiopetukseen osallistuu valtakunnallisesti lähes koko ikäluokka 99 %.

Mäntyharjulla esikouluun osallistuvien lasten osallistumisprosentti lukuvuonna 2020–2021 on 100 % vuonna 2014 syntyneiden osalta.

2.1.1 Esiopetusaika

Perusopetuslaki säättää esiopetusvuoden kestoksi vuoden, pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla lapsilla opetus voi kestää kaksi vuotta (9§). Perusopetusasetuksen mukaan opetusta on tarjottava vähintään 700 tuntia (3§). Asetuksen mukainen tuntimäärä ei ole riittävä koko lukuvuoden mittaiseen esiopetukseen. Tästä syystä useimmat esiopetuksen järjestäjät tarjoavat esiopetusta koko lukuvuoden noin neljä tuntia päivässä (760 tuntia vuodessa). Päivään saa kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta.

Mäntyharjulla esiopetusta tarjotaan lukuvuonna 2020–2021 700 tuntia vuodessa.

2.1.2 Esiopetuksen ryhmäkoko

Esiopetuksen ryhmäkoko säätelee perusopetus asetuksen mukaan ryhmäkokosäännökset. Oppilasryhmien maksimikoko säädelään lasten erityisen tuentarpeen, pidennetyn oppivelvollisuuden ja kehitysvammaisuuden osalta. Muuten on voimassa tarkoituksenmukaisuusperiaate.

Esiopetussuunnitelma ei aseta lapsille tiettyä yhtenäistä oppimisen tavoitetasoa. Opettaja keskustelee kunkin lapsen tarpeista, toiveista, vahvuuksista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut suosituksen koulussa annettavan esiopetuksen ryhmäkoosta. Sen mukaisesti yhden opettajan esiopetusryhmässä saa olla enintään 13 lasta tai 20 lasta, jos ryhmässä on toinen koulutettu aikuinen. Suositus on vuodelta 1999, eikä se ole oikeudellisesti velvoittava.

Mäntyharjulla esiopetusryhmän koko ja määrä vaihtelee vuosittain lapsimäärän mukaan. Lukuvuonna 2020–2021 Yhtenäiskoululla toimii kolme esiopetusryhmää. Esioppilaita on yhteensä 47 lasta.

2.1.3 Kelpoisuus- ja työehdot esiopetuksessa

Esiopetuksen opettajien kelpoisuudesta säädetään henkilöstön kelpoisuudesta annetussa perusopetuksen asetuksessa (986/1998). Asetuksen mukaan kelpoisia ovat luokanopettajaksi kelpoiset henkilöt sekä ryhmässä, joissa ei ole perusopetusta saavia oppilaita lastentarhaopettajatutkinnon (varhaiskasvatuksen kandidaatin tutkinnon) suorittaneet henkilöt. Lisäksi edellytetään, että se, joka täyttää edellä todetut edellytykset, on suorittanut yliopiston tai sen kanssa yhteistyössä toimivan muun koulutuksen järjestäjän ennen vuotta 2004 järjestämät, opetusministeriön hyväksymät 15 opintoviikon laajuiset esiopetuksen opinnot. (30.3.2000/327).

Esiopettajat kuuluvat kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (OVTES) piiriin.

Koulunkäynnin ohjaajat ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajat kuuluvat kunnallisen yleisen virkaehtosopimuksen (KVTES) piiriin.

Mäntyharjulla esiopetuksesta vastaa kaksi lastentarhanopettajakoulutuksen saanutta henkilöä, joilla suoritettuna 15 opintoviikon esi- ja alkuopetuksen opinnot. Esiopetusryhmässä toimii kasvatustehtävissä myös varhaiskasvatuksen lastenhoitaja ja oppimisen ja koulunkäynnin yksikön koulunkäynninohjaaja.

Lukuvuonna 2020–2021 esiopetuksessa toimii 3 ryhmää, joissa jokaisessa esiopettaja ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja/ koulunkäynninohjaaja.

Mäntyharjulla on Työehtosopimuksien ja palkkajaon järjestelyyn tehty paikallinen sopimus. Esiopetuksessa toimivat työntekijät työskentelevät 3 eri esimiehen alaisuudessa.

2.1.4 Kasvun- ja oppimisen tuki

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen kolme tasoa on

- yleinen tuki
- tehostettu tuki
- erityinen tuki.

Lapsi voi olla vain yhdellä tuen tasolla kerrallaan. Kaikkia tukimuotoja voidaan käyttää kaikilla tuen tasoilla. Tukimuotoja ovat esimerkiksi eriyttäminen, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja ohjaajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Lapsen tuki jatkuu tarvittaessa perusopetuksessa. Tuen tarve ja tuen muodot tarkistetaan perusopetuksen alkaessa.

Kun tarve säännölliseen tukeen tai samanaikaisesti moneen tukimuotoon huomataan, tehdään lapselle pedagoginen arvio ja sen jälkeen mahdollinen siirto tehostettuun tukeen. Pedagogiset arviot pyritään tekemään mahdollisimman varhain, jotta tuki saadaan päätöksineen täysipainoisesti käyttöön. Tehostettuun tukeen siirretylle lapselle tehdään oppimissuunnitelma. Jos tehostettu tuki ei ole riittävä tukimuoto lapselle, siirretään hänet erityiseen tukeen. Ennen erityiseen tukeen siirtämistä lapselle laaditaan pedagoginen selvitys. Erityiseen tukeen siirretylle lapselle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS (Mäntyharjun esiopetussuunnitelma 2016).

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa (Opetussuunnitelman perusteet 2014.).

Mäntyharjulla esiopetusikäiset lapset kuuluvat kolmiportaisen tuen piiriin.

2.1.5 Valmistava opetus

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (628/1998). Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu kaikille niille esi- ja perusopetusikäisille maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille, joilla ei ole vielä tarvittavia kielellisiä valmiuksia esi- tai perusopetuksessa opiskeluun.

Keskeistä opetuksessa on oppilaan kielitaidon kehittäminen sekä valmiuksien antaminen esi- tai perusopetusta varten. Opetukseen voivat osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet

maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret. Opetukseen osallistuminen ei edellytä oleskelulupaa.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin esi- tai perusopetuksen opetusryhmiin heidän oman opinto-ohjelmansa mukaisesti. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014, 6§) mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältyä opetussuunnitelmaan. Kunta päättää opetuksen järjestämisestä. Toimintaa ohjataan Valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet määräyskirjalla.

Mäntyharjulla valmistavassa opetuksessa esikoululaisille on tarjolla S2 opetusta yksilöllisesti ja pienryhmissä. Lukuvuonna 2020-2021 S2 –opetusta on toteutettu esikoululaiselle luokanopettajan pitämänä.

2.1.6 Oppilashuolto

Esiopetus kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) piiriin. Lain perusteella esiopetuksen oppilashuollosta määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä, koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Lisäksi lapsella on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Yksilökohtainen oppilashuolto tarkoittaa terveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen vaatiessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan omat toiveet ja mielipiteet huomioidaan iän ja kehitystason mukaisesti.

Nivelvaiheessa esiopetuksesta 1. luokalle siirryttäessä huoltajille jaetaan informaatiota koulun aloittamisesta. Kouluun tutustumispäivä lapsille on huhti-toukokuussa. Alkuopettaja voi tarvittaessa vierailla esikoulussa tapaamassa tulevia oppilaitaan. Kiertävä erityislastentarhanopettaja ja esiluokanopettaja tapaavat toukokuussa koulun laaja-alaiset erityisopettajat ja alkuopettajat, jolloin kartoitetaan yhdessä oppilaiden tehostetun ja erityisen tuen tarpeet ja siirretään huoltajien suostumuksella esiopetusvuonna tehdyt oppimissuunnitelmat kouluun (Mäntyharjun opiskelijahuollon opas 2018).

Mäntyharjulla esiopetuksen oppilashuoltotyö näkyy arjen kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin huolehtimisena, jonka myötä edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria ja varmistetaan mahdollisimman tasavertainen kasvamisen ja oppimisen mahdollisuus. Mäntyharjulla on ollut yhteisöllisen oppilashuollon toimintana Kiva-Koulu -toiminta, Liikkuva koulu, Lions Quest -ohjelma ja kummioppilastoiminta.

Lukuvuonna 2020–2021 näitä yhteisöllisiä toimintamuotoja ei ole toteutettu. Lukuvuonna on toteutettu Askeleittain -ohjelmaa ja syyslukukaudella Esikko-toimintaa.

Yksilökohtainen oppilashuolto toteutetaan yksilöllisesti monialaisena yhteistyönä oppilaan ja perheen kanssa.

2.1.7 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on osa oppilashuoltoa, jolla tarkoitetaan oppilaan oppimisesta ja fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista sekä niiden edellytyksiä lisäävästä toiminnasta. Kunnat vastaavat kouluterveydenhuollon toteuttamisesta alueensa peruskoulujen oppilaille (Terveydenhuoltolaki).

Mäntyharjulla esiopetukseen osallistuva lapsi kuuluu neuvolapalveluiden piiriin. Esikoulupäivän aikana akuuteissa tapauksissa voi kouluterveydenhoitajaan ottaa yhteyttä. Terveydenhoitaja ohjaa tarvittaessa oikeaan terveydenhoitopalveluun.

2.1.8 Lääkehoitosuunnitelma

Lääkehoidon toteuttamisen tulee perustua kunnassa laadittuun lääkehoidon toteuttamissuunnitelmaan. Terveydenhuoltolain (1326/2010 12 §:n ja 32 §:n) mukaan perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon velvoitetaan tarvittavaan yhteistyöhön mm. esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman Turvallinen lääkehoito- oppaan (v. 2016) mukaisesti lääkehoito perustuu potilaan, hänen omaisensa sekä lääkehoitoa toteuttavan työntekijän ja toimintayksikön johdon väliseen sopimukseen.

Mäntyharjun Yhtenäiskoulun lääkehoitosuunnitelma on tehty vuonna 2013.

Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan tarvittaessa varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelma.

2.1.9 Kuljetusetu

Perusopetuslain mukainen kuljetusetu koskee myös esiopetuksen oppilaita. Jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuslaissa tarkoitettua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai varhaiskasvatukseen. Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus (32§).

Mäntyharjulla koulukuljetukset toteutetaan kunnan koulukuljetussopimuksen mukaisesti sovittuja kuljetusreittejä noudattaen. (Sivistyslautakunta 11§ 18.2.2020) Esikoululainen on

oikeutettu koulukuljetukseen, jos koulumatka ylittää 2 km tai hän on saanut muusta syystä oikeuden maksuttomaan kuljetukseen esim. Koulumatkan vaarallisuuden perusteella. Kunnan järjestämän perusopetuksen oppilaan kuljetuksen vaihtoehtona huoltajalle voidaan maksaa kuljetuksen järjestämisestä KVTES:n mukainen kilometrikorvaus oman auton käytöstä. Korvaus maksetaan siltä osalta matkaa, kun oppilas on kyydissä. Toisessa kunnassa tai muussa kuin omassa lähikoulussa käyvien esi- ja perusopetuksen oppilaiden koulukuljetuksia ei korvata. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Koulukuljetuksen turvallisuutta ja toimivuutta ohjaavat paikalliset koulukuljetuseriaatteet.

2.1.10 Lapsen esiopetussuunnitelma (LEOPS)

Esiopetussuunnitelman apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. LEOPS:n sisällöstä ja muodosta ei ole kansallisia määräyksiä. Tehostettua tukea saaville lapsille laaditaan aina oppimissuunnitelma. Sen sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa (luku Tehostettu tuki). Erityisen tuen päätöksen saaneille lapsille laaditaan HOJKS. HOJKS:n sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa (luku Erityinen tuki).

Oleellista on, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Mäntyharjulla paikallinen esiopetussuunnitelma on otettu käyttöön 2016.

Mäntyharjulla ei laadita virallista lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Syksyn keskusteluissa kirjataan joitakin oleellisia lapsen esiopetukseen liittyviä asioita.

2.2 VARHAISKASVATUSLAIN MUKAISTEN LINJAUSTEN TOTEUTUMINEN MÄNTYHARJULLA

Uusi varhaiskasvatustalaki otettiin käyttöön vuonna 2018. Tässä laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta.

Varhaiskasvatustalain määritelmän mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka.

Varhaiskasvatusta voivat saada lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä sekä milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat, myös sitä vanhemmat lapset (1§).

Esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998). Lapsen mahdollisuudesta osallistua perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen on huolehdittava. Päiväkodissa järjestettävään esiopetukseen sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään päiväkodin ryhmäkoosta ja henkilöstömitoituksesta. Lisäksi päiväkodissa järjestettävän esiopetuksen valvonnassa sovelletaan 55–58 §:ää.

Mäntyharjulla esiopetus järjestetään Mäntyharjun yhtenäiskoululla. Esiopetus toteutetaan perusopetuksen alaisuudessa ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus puolestaan varhaiskasvatuksen alaisuudessa. Esikoululaisen päivä rakentuu kahden eri lain vaatimusten ja paikallisten linjausten mukaisesti.

Opetushallituksen laatimat uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet astuivat voimaan vuoden 2019 alusta alkaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päivitettiin varhaiskasvatustalain mukaiseksi ja perusteasiakirja otettiin käyttöön elokuussa 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tukevat ja ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edistävät laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjät laativat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat valtakunnallisten varhaiskasvatuksen perusteiden pohjalta. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan siten, että ne määrittelevät, ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava ja sitä tulee arvioida ja kehittää.

Mäntyharjun kunnan päivitetty varhaiskasvatussuunnitelma on otettu käyttöön vuonna 2019. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan paikallisuutta, kasvattajan merkitystä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä, monialaista yhteistyötä mm. erityistyöntekijöiden ja perusopetuksen kanssa.

2.2.1 Varhaiskasvatuksen järjestäminen Mäntyharjulla

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. (1§). Päiväkodin toiminta kalenterivuoden aikana ja aukioloaika vuorokaudessa on järjestettävä paikallisen tarpeen mukaan (5§). Varhaiskasvatus saa pääsääntöisesti kestää enintään kymmenen tuntia yhtäjaksoisesti, lukuun ottamatta vuorohoitoa, jossa päivittäinen kesto on lapsen tarpeen mukainen (9§).

Vuorohoitoa järjestetään iltaisin, öisin, viikonloppuisin ja arki- ja juhlapyhinä päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa. Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä vanhemman tai muun huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi (13§).

Mäntyharjulla esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen sovelletaan varhaiskasvatustalakea.

Mäntyharjulla päiväkotitoiminta toimii vuoropäiväkotina. Lisäksi kunnassa on omassa kodissa työskenteleviä perhepäivähoitajia.

Esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään Yhtenäiskoulun tiloissa ma-pe klo 7.45–8.30 ja 12.30–16.30. Koulun tiloissa ei tarjota aamiaista.

Arkiaamuisin, perheen tarpeen mukaan, varhaiskasvatusta tarjotaan jopa klo 5.15 alkaen. Lapselle tarjotaan aamiainen. Tällöin hoito järjestetään päiväkotitoimintatilassa.

Yhtenäiskoulun esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta tarjotaan klo 16.30 saakka. Jos lapsella hoidontarvetta tämän jälkeen, lapsen hoito jatkuu päiväkotitoimintatilassa. Tarvittaessa lapsi saa päivällisen, jos hoito jatkuu klo 17.15 jälkeen.

Viikonloppuhoitoa tarvitseva esikoululainen tulee päiväkotitoimintatilaan. Mäntyharjulla suositellaan lapselle arkivapaita esiopetuksesta, jos lapsella on usein viikonloppuhoitoa.

Vuorohoidossa voidaan tehdä lapsen kanssa esikouluun liittyviä tehtäviä erillisen sopimuksen mukaan.

Koulujen loma-aikana (syys-, joulu-, hiihto- ja kesäloma) esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatusoikeus päättyy 31.7., kun koulu alkaa elokuussa lautakunnan hyväksymän lukuvuosisuunnitelman mukaan.

2.2.2 Henkilöstön mitoitus varhaiskasvatuksessa

Asetuksen 1 §:n mukaan päiväkodin henkilöstön mitoitus on seuraava: Päiväkodissa tulee kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on varhaiskasvatustalake (540/2018) 26–28 §:ssä säädetty

ammattillinen kelpoisuus, enintään seitsemää kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden.

Enintään neljää alle kolmivuotiasta lasta kohden tulee päiväkodissa kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä säädetty ammatillinen kelpoisuus. (Asetusmuutos: <https://minedu.fi/-/kolme-vuotta-tayttaneiden-varhaiskasvatuksen-ryhmakokoja-pienenneta-1>).

Päiväkodissa tulee kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on varhaiskasvatuslain 1 momentissa mainittu ammatillinen kelpoisuus enintään 13 osa-aikaisessa varhaiskasvatuksessa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden.

Mäntyharjulla toteutuu sekä esiopetusta tukevassa varhaiskasvatuksessa että Mustikkatassun ryhmissä 1:7 ja 1:13 mitoitus. Henkilökunnan ja ryhmien välistä suhdelukujen toteutumista seurataan päivittäin koko päiväkodin tasolla.

2.2.3 Kelpoisuusehdot

Uudessa varhaiskasvatuslaissa (25–31§) on ollut tavoitteena yhtenäistää varhaiskasvatuksessa käytettäviä tehtävänimikkeitä. Laissa säädetään kelpoisuusehtoihin perustuvista tehtävänimikkeistä.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen vastuu on kokonaisvastuuta lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä.

Mäntyharjun varhaiskasvatuksessa on koulutettu henkilökunta. Lain velvoittavien kelpoisuusehtojen toteuttaminen huomioidaan henkilöstösuunnitelmassa ja rekrytoinnissa siirtymäaikana vuoteen 2030 mennessä.

2.2.4 Kehityksen ja oppimisen tuki

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä.

Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia (7§). Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä.

Mäntyharjulla tuen eri muodot toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä. Varhaiserityiskasvatuksesta vastaa Oppimisen ja koulunkäynnin tuen yksikön alaisuudessa työskentelevä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lapset, jotka tarvitsevat varhaiskasvatuksen palveluita esiopetuksen lisäksi kuuluvat varhaiskasvatuslain määrittämän tuen alaisuuteen.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa.

Jos lapsi on esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa, lapselle ei tehdä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapsen tuen tarve ei kirjaudu varhaiskasvatuslain velvoittavaan asiakirjaan.

2.2.5 Monikielisten lasten ohjaus ja tuki

Vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon, kieli- ja kulttuuri-identiteetin sekä itsetunnon kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksessa monipuolisesti. Suomen kielen taitoa kehitetään tavoitteellisesti lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien muun muassa monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla. Kielenoppimisen lähtökohtana on arkielämän kieli, jota omaksumalla lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen.

Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja tutustuttaa myös suomalaiseen kulttuuriin. Huoltajille tulee kertoa varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan myös perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Mäntyharjulla suomen kieltä, sanavaraston kehittymistä sekä kulttuuriin liittyviä asioita harjoitellaan arjen toimien lomassa erilaisia tukimateriaaleja hyödyntäen. Lapselle tarjotaan myös yksilöllistä ohjausta sekä S2 pienryhmätoimintaa. Tuentarpeet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatuksessa on myös käytössä materiaali Monikulttuurisuus rikkautena varhaiskasvatuksessa – Arjen käytänteet -materiaali, jossa esitellään erilaisia työkaluja arjen työn helpottamiseksi maahanmuuttajaperheiden kanssa.

2.2.6 Asiakasmaksut

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen osalta sovelletaan varhaiskasvatuksen asiakasmaksulakia (1503/2016). Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuun vaikuttavat varhaiskasvatukselle varattu aika, perheen tulot ja perheen koko. Kokoaikaisen varhaiskasvatuksen kuukausimaksu saa olla enintään perheen koon mukaan määräytyvän maksuprosentin osoittama euromäärä vähimmäistulorajan ylittävästä kuukausitulosta. Enimmillään perheen maksu nuorimmasta lapsesta voi olla 1.8.2020 alkaen 288 euroa ja alin perittävä maksu on 27 euroa (Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1503/2016).

Suurin osa kunnista on siirtynyt asiakasmaksujen osalta tunteihin perustuvaan toimintatapaan. Vanhemmat varaavat lapselleen hoitoaikaa kunnan tarjoamista vaihtoehtoista joko kuukausittaiseen, viikoittaiseen tai päivittäiseen tuntimäärään perustuen. Kuukauden ja viikkotuntien osalta sovitaan lisäksi, miten tunnit eri päivinä on tarkoitus käyttää. Maksu perustuu etukäteen varattuun tuntimäärään. Kunnat seuraavat tuntien toteutumista erilaisin keinoin (Kuntaliiton selvitys 2018).

Mäntyharjulla toteutetaan hoitoaikaperusteista asiakasmaksutapaa.

Esiopetusaika on maksutonta ja vaikuttaa siten varhaiskasvatusmaksuun alentavasti.

2.2.7 Kuljetusetu

Varhaiskasvatuslain 1 §:n mukaan varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle voidaan järjestää tarpeelliset kuljetukset. Kuljetuspäätöksen myöntäminen on aina harkinnanvarainen ja määräaikainen.

Mäntyharjulla erityishuolto-ohjelman mukaisesti lapsella on oikeus kuljetukseen.

2.2.8 Terveydenhoito

Määräaikaiset terveystarkastukset perustuvat lainsäädäntöön. Niiden järjestämisvelvollisuus on kunnilla. Varhaiskasvatusikäiset lapset kuuluvat Neuvolapalveluiden piiriin.

6- vuotiaiden määräaikaistarkastuksen sisältö

Kuusivuotiaan tarkastuksessa tärkeitä keskusteltavia aiheita ovat lapsen sosiaaliset taidot, vastavuoroiset kaverisuhteet sekä vihan ja kiukun tunteiden sääntely. Muita käsiteltäviä asioita ovat liikkumisen ja hyvän kunnon merkitys, painon kehitys ja perheen mukavaan yhdessäoloon vietetty aika.

Perhe on lapselle keskeinen oppimisen malli. Myös luovuuteen, television ja videon katselun mahdolliseen rajoittamiseen sekä tietokoneeseen suhtautumiseen kiinnitetään huomiota.

Mäntyharjulla lapset käyvät vanhempien toimesta neuvolassa ja suun terveydenhuollossa (Essote).

2.2.9 Lääkehoitosuunnitelma

Lääkehoidon toteuttamisen tulee perustua kunnassa laadittuun lääkehoidon toteuttamissuunnitelmaan. Terveydenhuoltolain (1326/2010 12 §:n ja 32 §:n) mukaan perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon velvoitetaan tarvittavaan yhteistyöhön mm. varhaiskasvatuksen kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman Turvallinen lääkehoito-oppaan (v. 2016) mukaisesti lääkehoito perustuu potilaan, hänen omaisensa sekä lääkehoitoa toteuttavan työntekijän ja toimintayksikön johdon väliseen sopimukseen. Lapselle laaditaan tarvittaessa terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Lasta hoitava lääkäri vastaa lapsen lääkehoidosta ja ensisijaisesti lapsen lääkehoito toteutetaan kotona.

Varhaiskasvatuspaikassa lapselle ei anneta muuta kuin vain välttämättömiä lääkärin määräämiä lääkkeitä. Varhaiskasvatuspaikassa annettava lääkehoito on välitöntä hoitoa vaativaa lääkitystä, lyhytaikaista lääkehoitoa tai pitkäaikaissairauteen liittyvää lääkehoitoa.

Mäntyharjun varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelmaa toteutetaan vuoden 2019 suunnitelman mukaisesti. Suunnitelma päivitetään vuosittain.

2.2.10 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu)

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturvalain turvaama oikeus saada suunnitelmallista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle (varhaiskasvatusturvalaki 23 § 540/2018) yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman avulla asetetaan yhteisiä tavoitteita ja tehdään sopimuksia siitä, miten kunkin lapsen yksilöllistä kehitystä, oppimista ja hyvinvointia edistetään suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksessa. Tarvittaessa se toimii myös kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelun välineenä. Jos lapsi on esiopetuksen lisäksi muussa varhaiskasvatuksessa, voidaan siihen liittyvät tavoitteet ja huomioon otavat asiat kirjata esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Mikäli lapselle ei laadita esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, voidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ottaa huomioon esiopetuksen tavoitteet ja tarpeet.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan ja suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa.

Mäntyharjulla esiopetuksessa olevalle lapselle ei laadita lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, kun lapsi tarvitsee esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta.

3 ARVOPERUSTA JA LAAJA-ALAINEN OPPIMINEN ESIOPETUKSESSA JA VARHAISKASVATUKSESSA

Esiopetussuunnitelman (2014) ja varhaiskasvatussuunnitelman (2018) perusteiden mukaan arvoperusteiden yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun. Lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä tasa-arvoisenkohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto.

Arvoperustan tärkeimpiä toimintaa ohjaavia arvoja ovat:

-Lapsuuden itseisarvo

-Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

-Ihmisenä kasvaminen

-Perheiden monimuotoisuus

-Lapsen oikeudet

-Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan (Varhaiskasvatustalaki).

Paikallinen toimintojen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia.

Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. (Varhaiskasvatuksen perusteet, eperusteet)

Laaja-alaisen oppimisen kokonaisuudet ovat:

- Ajattelu ja oppiminen
- Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- Monilukutaito
- Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen
- Osallistuminen ja vaikuttaminen

Varhaiskasvatussuunnitelman- ja esiopetuksen perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen oppimisen aluetta:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Lasten oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Esiopetussuunnitelma ei aseta lapsille tiettyä yhtenäistä oppimisen tavoitetasoa.

Opettaja keskustelee kunkin lapsen tarpeista, toiveista, vahvuuksista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa.

Leikki on varhaiskasvatus- ja esikouluikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa (varhaiskasvatuksen perusteet, eperusteet).

Mäntyharjulla paikallisissa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmissa näkyvät arvot ja laaja-alaisen oppimisen sisällöt yhtenäisenä jatkumona. Myös varhaiskasvatuksesta esiopetukseen nivelvaiheiden huomiointi on kirjattuna erilliseen suunnitelmaan.

4 MÄNTYHARJUN ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN HISTORIAA

Esiopetusta on järjestetty Mäntyharjulla sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksen yhteydessä. Leppäniemen, Toivolan, Varpasen ja Kirkonkylän kouluissa esiopetus on toiminut perusopetuksen alaisena yhdysluokissa.

Esiopetusta toteutettiin myös päiväkodeissa (Muksula, Touhula, Sopukka) vahvasti kokopäiväpedagogiikan periaatteen mukaisesti.

Vuonna 2013 esiopetus siirrettiin perusopetuksen alaisuuteen. Siirtymiseen perusopetuksen alaisuuteen puolsivat seuraavat näkökohdat:

- **Esiopetuksen selkeä olemassa oleva yhteistyötarve perusopetuksen kanssa**
- **Henkilöstön yhteiskäyttömahdollisuudet**
- **Koulurakennuksen sisään muotoutuvat yhdet pelisäännöt sekä esiopetuksessa oleville että kouluikäisille**
- **Taloudelliset seikat (henkilöstön yhteiskäyttö, palkkaasiat)**
- **Yhteishankinnat koulun kanssa ja materiaalien yhteiskäyttö**
- **Oppimisvaikeuksien havainnoinnin ja tukitoimien selkiytyminen**
- **Muotoutuva eheä ja turvallinen oppimispolku**

Tässä mallissa hoitoa tarvitsevat esiopetuksen oppilaat siirtyvät esiopetuksen ja päivähoidon välillä joustavasti. Lastentarha-/ esiopettajien työpanosta jaetaan tarvittaessa varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen kesken toteutuvan opetuksen ja päivähoidon suhteessa (Ote Sivistyslautakunnan pöytäkirjasta 10.4.2013).

Elokuussa 2013 määriteltiin myös esiopettajien paikallinen virka- ja työehtosopimukseen liittyvä työaika. Päätöksen mukaan esiopettajille muodostuva tuntivajaus suhteessa opetusvelvollisuuteen täytetään kunnan varhaiskasvatuksen työssä. Esiopettajan viikkotyöajaksi varhaiskasvatukselle muodostui 7 tuntia ja 32 minuuttia.

Esiopettajien esimieheksi määräytyi perusopetuksen rehtori. Varhaiskasvatukseen tehtävän työn osuutta ohjaa esimiehenä varhaiskasvatukseen esimies varhaiskasvatukseen ohjeiden ja säännösten mukaisesti. (Sivistystoimen sopimus 08/ 2013)

2013–2014 elokuusta alkoi esiopetuksen toiminta Mäntyharjun Yhtenäiskoulussa omissa esiopetusryhmissä. (kaksi ryhmää) Yhdysluokkaopetus 1.–2. -luokan oppilaiden kanssa toteutettiin Kirkonkylän ja Toivolan kouluilla.

Esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta järjestettiin esiopetuksen tiloissa Mäntyharjun yhtenäiskoululla. Samoissa tiloissa toimi myös koulun iltapäiväkerho. Lasten tarvitsema päivähoido järjestettiin Touhulassa ja vuorohoito Sopukassa sijoituspäätösten mukaisesti.

Vuonna 2014 esiopetuksen toiminta jatkui edelleen yhtenäiskoulun tiloissa ja yhdysluokkaopetus 0.–2. -luokan oppilaiden osalta Kirkonkylän ja Toivolan kouluilla. Esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen järjestämiseen tuli toiminnallisia muutoksia. Aamuhoito ja -iltahoito järjestettiin uuden päiväkodin Mustikkatassun tiloissa. Päiväkodista

esiopetukseen ja iltapäivähoidosta iltahoitoon siirtyvien lasten kuljetus toteutui varhaiskasvatuksen työntekijöiden puolesta.

2014–2015 esiopetus jatkoi toimintaansa esiopetuksen tiloissa. Kahden ryhmän sijaan esiopetus jakaantui lapsimäärästä johtuen kolmeen ryhmään. Yhdysluokkaopetus 0.–2. -luokan oppilaiden osalta Kirkonkylän ja Toivolan kouluilla.

Myös varhaiskasvatusta tukevan iltapäivähoidon järjestämiseen tuli muutoksia. Esikoulun päättyessä iltahoitoa tarvitsevat lapset siirtyivät heti esikoulun päätyttyä Mustikkatassuun.

21.4.2015 tarkasteltiin uudelleen Perusopetuksen iltapäiväkerhon/ esioppilaiden iltapäivähoidon toiminnan järjestämistä sivistyslautakunnassa. Yhtenäiskoulun tiloissa järjestettiin maksullista perusopetuslain mukaista toimintaa 1.–2. luokan oppilaille ja samoissa tiloissa toimi esiopetuksen hoitoa tarvitsevat lapset omana ryhmänään. Kirkonkylän esioppilaat kuljetettiin päiväkotia Mustikkatassuun iltapäivähoitoon. Toiminnan uudelleen järjestelyssä päätettiin mm. seuraavista asioista:

- Iltapäivätoiminta järjestetään 2015–2016 yhtenäiskoulussa ja Kirkonkylän koulussa
- Iltapäivätoiminnan ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen ryhmät toimivat yhtenä kokonaisuutena. Henkilöstö mitoitus 1:7. Kustannukset jaetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kesken lasten lukumäärän suhteessa.
- Aamu- ja iltapäivätoiminnan osallistumismaksu on 40 €/ kk.
- Kirkonkylän koulun iltapäivätoiminta järjestetään koulupäivinä klo 7.45–16 (Ote Sivistyslautakunnan pöytäkirjasta 21.4.2015).

1.9.2015 käynnistyi erityisopetuksen resurssikeskuksen toiminta. Erityisopetuksen resurssikeskuksen toiminnan tavoitteena on toimia asiantuntijaorganisaationa sekä toteuttaa erityisopetusta ja oppilashuoltoa varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa. Resurssikeskuksella on oma talousarvio ja henkilöstö. Henkilöstön muodostavat erityisopettajat, erityislastentarhanopettaja, koulukuraattori ja koulukeskuksessa työskentelevät koulunkäynninohjaajat.

Resurssikeskus ei ole koulu, joten oppilaat ovat aina oman koulunsa oppilaita, noudattavat koulun sääntöjä ja toimintaohjeita sekä ovat viimekädessä koulun rehtorin vastuulla.

Tämän uudistuksen myötä koulunkäynnin ohjaajat sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja siirtyivät resurssikeskuksen alaisuuteen ja heidän esimiehensä on resurssikeskuksen johtava opettaja.

2015–2016 Tehtiin yhteinen aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma Mäntyharjun kuntaan.

19.5.2016 Sivistyslautakunta päätti iltapäivätoiminnan maksuihin ja osallistumisoikeuteen liittyvistä asioista. Yhtenäiskoulussa järjestetään samassa ryhmässä esiopetuksen iltapäivähoito ja perusopetuslain mukainen aamu- ja iltapäivätoiminta.

2016–2018 Esiopetusta järjestettiin edelleen Yhtenäiskoulun tiloissa kahdessa ryhmässä ja yhdysluokkaopetus 0.–2. -luokan oppilaiden osalta Kirkonkylän ja Toivolan kouluilla.

Yhtenäiskoulussa esiopetusta tukevan varhaiskasvatuksen toiminnan sisältöä kehitettiin enemmän työpari- ja vasupohjaisen työskentelyn suuntaan ja toiminnan punaiseksi langaksi nostettiin leikki. Aamu- ja iltahoito järjestettiin Mustikkatassussa.

Yhteistyötä lisättiin koulun IP-toiminnan kanssa. Lähtökohtana yhteistoiminnan kehittämiseksi ja suunnittelulle oli keväällä 2018 lapsille tehty kysely, jonka pohjalta lapsilta nousseet toivomukset IP-toiminnan sisällöstä otetaan toiminnan suunnittelussa huomioon. Lasten ensisijaisia toiveita olivat: Leikki, ulkoilu ja rauhoittumisen mahdollisuus.

28.5.2018 järjestettiin IP-toiminnan suunnittelupäivä, jossa keskusteltiin/ päätettiin myös esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen asioista:

- Henkilökunta lukuvuodelle 2018–2019
- Yhteistoiminnallinen päiväjärjestys
- Henkilökunnan tehtäväkuvat ja vastualueet
- Työvuorolistan vuoroihin sidotut työtehtävät
- Yhteisten sääntöjen raamit eskareiden ja koululaisten toimintaan (Muistio 28.5.2018)

2018–2019 Esiopetuksen toiminta toteutui kahdessa ryhmässä yhtenäiskoululla ja yhdysluokkaopetus 0.–2. -luokan oppilaiden osalta Kirkonkylän ja Toivolan kouluilla. Esiopetusta tukevan varhaiskasvatuksen teemana oli leikin avulla vahvistaa kaveritaitoja ja ryhmän me-henkeä. Samalla kehitettiin nivelvaiheen varhaiskasvatuksesta eskariin vuosikellon sisältöä ja käyttöönottoa. Lisäksi tehtiin alustavaa ideointia esi- ja alkuopetuksen sekä iltapäivätoiminnan toiminnasta tulevaisuudesta. Aamu- ja iltahoito järjestettiin Mustikkatassussa.

2019–2020 Esiopetuksen toiminta toteutui kahdessa ryhmässä yhtenäiskoululla ja muutoksena oli Kirkonkylän koulun 0.–2.- luokkalaisten toiminnan siirtyminen väistötiloihin lukion alueelle. Yhdysluokkaopetus jatkui Toivolan koululla. Kirkonkylän koulun ja yhtenäiskoulun eskareiden aamu- ja iltahoito järjestettiin Mustikkatassussa.

2020–2021 elokuussa Mäntyharjun perusopetus siirtyi yhden koulun malliin. Esioppilaiden määrä kasvoi niin, että toimintaa järjestettiin kolmessa eri ryhmässä yhtenäiskoulun tiloissa. Iltapäivätoiminnan välipala järjestettiin koulun ruokalassa suuren lapsimäärän vuoksi.

5 ESIOPETUKSEEN LIITTYVÄT MUUTOS- JA KEHITYSTARPEET

Tässä luvussa esitetään tiivistetysti asiakokonaisuuksia, joita on avattu selvityksen edellisissä luvuissa laajemmin. Palvelukokonaisuuden muutoksessa tulee huomioida lainsäädännön vaatimukset ja paikallisten linjausten tarkastelu sekä tarvittavien muutosten toteuttaminen. Myös toiminnan laadullisen sisältöön liittyvät kokonaisuudet ja kehittämisen tarpeet ovat tärkeitä muutoksen kohteita laadukkaan toiminnan kannalta.

Muutosten tarkastelun ytimenä tulee olla lapsen etu, yhdenvertaisuus ja hyvinvointi.

Paikallisten vahvuuksien huomiointi toiminnan toteutuksessa ja kehittämisessä on ensiarvoinen voimavara esiopetustoiminnan uudistumiselle.

5.1 Muutoksessa huomioitavat lainalaisuudet

Perusopetuslaki

- **Esiopetusaika, minimi 700 tuntia**
- **Esiopetuksen maksuttomuus**
- **Ryhmäkokoo; suositus**
- **Henkilöstön kelpoisuus ja työehdot OVTES (opetusvelvollisuus 23 h)**
- **Kasvun ja oppimisen tuki; kolmiportainen tuki**
- **Esioppilaan oppimissuunnitelma; vapaaehtoinen**
- **Kuljetusetu**
- **Oppilashuolto**
- **Koululaisten iltapäivätoiminnan järjestäminen**

Varhaiskasvatuslaki

- **Esiopetuksesta täydentävä varhaiskasvatus**
- **Ryhmien suhdeluvut/henkilöstön mitoitus**
- **Asiakasmaksut hoidon tarpeen ja määrän mukaiset**
- **Vuorohoito**
- **Henkilöstön kelpoisuus ja työehdot KVTES (38,15 h)**
- **Kasvun ja oppimisen tuki kirjataan lapsen vasuun; ei kolmiportaisuutta**
- **Kuljetusetu; harkinnanvarainen**

5.2 Paikallisesti tutkittavia ja sovittavia linjauksen kohteita

- **Yhdenvertaisuus esiopetuksen tuntimäärissä ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuissa**
- **Suhdelukujen huomioiminen toiminnan järjestämisessä**
- **Kahden lain nivelkohtien vastuukysymysten selkiyttäminen**
- **Kahden ilmoituskanavan käytön toimivuus**
- **Henkilöstön työehdot ja esimiesten vastuut suhteessa esiopetuksen henkilöstöön**
- **Henkilöstön työnkuvien tarkistus ja sijaisjärjestelyt esiopetuksessa**
- **Esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta tarvitsevan lapsen päivän kokonaisuus, kuormittavuus, vuorohoito ja yhdenvertaisuuden toteutuminen esiopetuksessa vrt. Kokopäiväpedagogiikka**
- **Esioppilaan oppimissuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman linjaus**
- **Kasvun ja oppimisen tuen sekä pidennetyn oppivelvollisuuden joustava toteutus ja tiedonsiirto esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa.**
- **Pidennetyn oppivelvollisuuden oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen suunnitelman, toteutuksen ja arvioinnin vastuutahot**
- **Esikoululaisten kuljetuksiin liittyvät erityispiirteet (odotustunti, yksin kulkeminen)>> huoltajan vastuu)**
- **Oppilashuollon toiminta ja sisältö**
- **Opetus- ja muiden materiaalien yhteishankintojen linjaus**
- **Paikallisen esiopetussuunnitelman 2016 päivitys**
- **Lääkehoitosuunnitelmien linjaukset**
- **Kiusaamisenehkäisy -suunnitelman jatkumoperiaatteiden linjaus**
- **Yhtenäiskoululla järjestettävän iltapäivätoiminnan linjaukset**

5.3 Toiminnan sisältöön liittyviä kehitystarpeita

- **Toimintakulttuurin ja yhteistyön kehittäminen kahden toimintayksikön välillä**
- **Yhteisen arvomaailman ja laaja-alaisen oppimisen jatkumoperiaatteen aito toteutuminen**
- **Yhteisten pedagogisten painopisteiden määrittäminen (esim. Fyysinen aktiivisuus, sosioemotionaaliset taidot, leikin kautta oppiminen, ruokakasvatus, katsomuskasvatus)**
- **Yhteisten toimintamuotojen säännöllinen suunnittelu tiiminä (esim. Lukuvuosisuunnitelma, vuosikello)**
- **Oppimisympäristöjen muokkaaminen lasten tarpeita vastaaviksi**
- **Toiminnan arviointi ja kehittämissuunnitelmat näkyviksi (vrt. Toimintakertomukset)**
- **Läpinäkyvyys ja avoimuus työyhteisön toimintatavoissa**
- **Joustavien siirtymien toteutus eri nivelvaiheissa (nivelvaiheiden vuosikello)**
- **Tukea tarvitsevien lasten johdonmukainen ja pitkäjänteinen ohjaus ja yhteistyö perheiden kanssa**
- **Mäntyharjun esiopetussuunnitelman päivitys ja kirjattujen asioiden toteutuminen arjessa**

5.4 Esiopetuksen vahvuudet Mäntyharjulla

- **Ammattitaitoiset ja työhönsä sitoutuneet esiopettajat ja ohjaajat**
- **Esiopettajilla erityisosaamista omien harrastustensa kautta, jolloin laaja-alainen oppiminen monipuolistuu.**
- **Paikallisissa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmissa näkyvät arvot ja laaja-alaisen oppimisen sisällöt yhtenäisenä jatkumona.**
- **Lapsi- ja perhe toiminnan keskiössä**
- **Eri nivelvaiheiden huomiointi on kirjattuna suunnitelmiin.**
- **Nivelvaiheen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen- vuosikellon käyttöä arjessa on kehitetty**
- **Vuosittaisiin toiminnanmuutoksiin (esim. Tilat, oppilasmäärät) on pystytty vastaamaan joustavasti**
- **Pienen kunnan organisaation ketteryys on mahdollisuus monipuoliseen ja laadukkaaseen kehittämistyöhön**

6 ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN VISIOITA

Joustava esi- ja alkuopetus

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien jatkumon edelleen kehittämiseksi on tarvetta. Yksi keskeisistä esiopetuksen ja perusopetuksen alaluokkien toiminnan kehittämisen suuntauksista on **ns. joustava esi- ja alkuopetus**. Joustavan oppimispolun malleja on kehitetty useissa kunnissa. Eri kuntien ja eri opettajaparien kehittämistyö vaihtelee yhteissuunnittelusta aitoon yhteisopettajuuteen ja yhdysluokkaopetuksesta vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen. (Selvitys kaksivuotisen esiopetuksen toteuttamisesta 2019.)

Joustavaa esi- ja alkuopetusta on toteutettu mm. Tampereella ja Joensuussa. Molempien kaupunkien mallien toteuttamisesta löytyy kattavasti tietoa kaupunkien nettisivuilta.

Leikki tärkeäksi arvoksi ja pedagogisen toiminnan painopisteeksi

Esiopetussuunnitelman perusteissa leikki on tärkeässä osassa. Leikki nähdään esiopetuksessa lasten kehitys- ja oppimisedellytysten sekä sosiaalisten taitojen ja terveen itsetunnon kehittämisen tekijänä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa, koska lapset hahmottavat maailmaa leikkiessään. Leikin kautta on helppo luoda myönteisiä oppimiskokemuksia ja innostaa oppimaan uutta. Leikkien lapset oppivat monia tietoja ja taitoja ja heidän laaja-alainen osaamisensa kehittyy. (OPH 2014.)

Opetussuunnitelman perusteissa tuodaan useaan otteeseen esille leikin monipuolinen hyödyntäminen sen eri muodoissa (OPH 2014). Leikkiä voidaan varioida yksinkertaisimmillaan varmistamalla oppimisympäristöjen monimuotoisuus. Jo ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa sekä rakennettua ympäristöä hyödyntämällä mahdollistetaan erilaisten leikkien syntyminen. Myös tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa monia mahdollisuuksia erilaisten leikki-ideoiden elävöittämiseen sekä dokumentointiin. Leikin dokumentoinnin kautta aikuinen pääsee lähemmäksi lapsen maailmaa ja samalla lasten kokemukset tehdään näkyviksi ja niitä vahvistetaan. (Leikki esiopetuksessa –tukimateriaali 15 ks. esim. Sintonen, Ohls, Kumpulainen & Lipponen 2015 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leikki_esiopetuksessa_tukimateriaali_0.pdf).

Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa leikki ja leikin tärkeä arvo lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä on monipuolisesti kuvattuna.

Mäntyharjun varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintakulttuurin ja pedagogisen toiminnan perustana ja punaisena lankana ovat: leikki, vuorovaikutus ja läsnäolo. Tämän arvon vahvistamista ja kehittämistä olisi hyvä viedä jatkumona esiopetuksen toimintaan ja vahvistaa leikkiä oppimismenetelmänä.

Tunnetaidot, itsetunnon vahvistaminen ja sosiaaliset suhteet pedagogisen toiminnan painopisteeksi

Mielenterveys on lapsillekin tärkeä voimavara. Se auttaa selviämään iänmukaisista haasteista, olemaan myönteisessä vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja hyväksymään oman itsensä. Hyvinvointi lapsuusaikana on arvo sinänsä, eikä sen edistämistä pitäisi perustella pelkästään tulevien, mahdollisesti aikuisiässä ilmenevien ongelmien vuoksi.

Ennalta ehkäisevien palvelujen ytimenä ovat koko ikäluokille tarjottavat äitiys- ja lastenneuvolapalvelut sekä kouluterveydenhuolto osana oppilashuoltotoimintaa. Säännöllisenä toteutuvan terveysseurannan lisäksi käytössä on kohdennettuja ennaltaehkäisy- ja varhaisen tuen menetelmiä.

<https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/lasten-mielenterveys-ja-mielenterveyden-hairiot>

Tämänhetkiset kouluikäisten perustason mielenterveyspalvelut ovat kuitenkin riittämättömiä, rakenteellisesti pirstaleisia ja monin paikoin yhtenäinen toiminnallinen koordinaatio palvelujen kesken puuttuu. (THL; Opas Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa.2020).

Lasten mielenterveyden tukemisesta ja oireiden ennaltaehkäisystä puhutaan tällä hetkellä kiihkeästi. Näihin keskusteluihin tulee herätä uudistettaessa ja kehitettäessä kasvun – ja oppimisen tuen jatkumoa Mäntyharjulla. Paikalliset linjaukset varhaisen tuen polulla tulisi valita huolella. Mitä menetelmiä, miten toteutetaan ja kuka toteuttaa? Entä mitkä käytössä jo olevat toimintamuodot ja menetelmät ovat hyviä ja toimivia? Miten rakennetaan kunnassa valittujen toimintamuotojen jatkumot varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja peruskouluun sekä toiselle asteelle.

Tällä hetkellä käytössä olevia toimintamuotoja ovat:

- Kolmiportainen tuki ja resurssikertoimet
- Pienin askelin> Askeleittain>
- Tunnekasvatusmenetelmät varhaiskasvatuksessa painottuvat eri tavoin vuosittain
- Erytymisen tuen prosessi varhaiskasvatuksessa
- S2- oppimispolku varhaiskasvatuksesta alkaen
- ”Kun huoli herää”- toimintamalli
- Moniammatilliset työryhmät esim. LATU-työryhmä
- Oppilashuolto
- Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_työ_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

Kehitettäviä toimintamuotoja ovat:

- Varhaiskasvatuksen tuki (varhaiskasvatuslain muutos 1.8.2022 alkaen sekä varhaiskasvatussuunnitelman päivitys 1.8.2022)

- Lapset puheeksi- menetelmä (tavoitteena jatkumo varhaiskasvatuksesta perusopetukseen esim. 5- v. ja 1.- luokka...)

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomalaisen esiopetuksen kehittymisen historia luo hyvän kuvan siitä, että kuntien velvollisuus (1998) järjestää maksutonta esiopetusta nosti nopeasti esiopetukseen osallistuneiden lasten määrää. Lisäksi esiopetuksen velvoittavuutta koskeva muutos tuli voimaan vuoden 2015 alusta. Lain tavoitteena on parantaa lasten oppimisedellytyksiä ja siten lisätä koulutuksellista tasa-arvoa. Ainoastaan maksuttomuuden ja velvoittavuuden varaan ei esiopetuksen laatua ja kehittämistä voida perustaa vaan toiminnan tulee olla laadukasta, lapsen oikeuksia ja yksilöllisyyttä sekä yhdenvertaisuutta kunnioittavaa. Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käytännöt voivat olla lasten hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta liian vaihtelevia ja vastoin lainsäädännön periaatteita.

Muutostoimenpiteitä suunniteltaessa esiopetuksen järjestämisessä olisi tärkeä huomioida millainen on esiopetusvuoden palvelukokonaisuus Mäntyharjulla. Millaiset ovat lapsen hyvinvoinnin edellytykset tässä palvelukokonaisuudessa ja millaisena palvelukokonaisuus näyttäätyy lasten keskinäisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. (Kauppinen A. ja Alasuutari, M 2018. Varhaiskasvatuksen tiedelehti- JECER7(1)2018,147–169).

Palvelukokonaisuuden uudistamisessa on oleellista miettiä, miten mahdollisen uuden ikäluokan, 5-vuotiaiden kaksivuotisen esiopetuksen toteutuminen otetaan huomioon.

Huolestuttavaa on se, että lapsen päivä saattaa rakentua useasta osasta. Lapsiryhmä, sitä ohjaavat ja opettavat aikuiset sekä palvelupaikka saattaa vaihtua jopa kolme kertaa päivän aikana. Tämä on riski, sillä ihmissuhteiden pysyvyys, vuorovaikutussuhteiden määrä ja kasvatuksen pysyvyys ovat lasten esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen hyvän laadun tekijöitä.

Varhaiskasvatussuunnitelma tai esiopetussuunnitelma ei aseta lapsille tiettyä yhtenäistä oppimisen tavoitetasoa. Opetushallituksen mukaan esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Esiopetuksen tarkoituksena on tukea oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten vertaisryhmän kanssa.

Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminnan järjestämisen mahdollisuuksiin ja erilaisiin vaihtoehtoihin on tarvetta paneutua ja uudistua paikallisella tasolla. Suunnittelussa tulisi huomioida edellisissä luvuissa esille otettuja näkökulmia sekä huomioida nykyisten lakien velvoittavuus.

Nykyinen lainsäädäntö, kahden lain sovellettavuus esiopetuksen palvelukokonaisuuteen, on myös murroksessa. Kaksivuotisen esiopetuksen mahdollinen toteutuminen vaatii myös lainsäädännöllisiä muutoksia. Erilaisia vaihtoehtoja lainsäädännön uudistamiseen on jo

esitetty. Vaihtoehtoja ovat mm. että 5–6-vuotiaiden esiopetukseen sovelletaan joko 1) perusopetuslakia tai 2) varhaiskasvatustalain tai 3) säädetään uusi esiopetuslaki.

Perusopetuslain alaisuudessa tulisi muuttaa säännös (26a§) esiopetuksen keston osalta:

Oppivelvollisuuden alkamista edeltävinä kahtena vuotena lapsen on osallistuttava kaksi vuotta kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Lisäksi tulisi arvioida, ottavatko perusopetuslain säännökset riittävästi kokonaisuudessaan huomioon 5–6- vuotiaiden iän ja kehitystason.

Mikäli esiopetukseen sovellettaisiin varhaiskasvatustalain, esiopetus ja sen lisäksi annettava varhaiskasvatus muodostaisivat kokonaisuuden, johon sovellettaisiin vain yhtä lakia.

Tämä vaihtoehto selkiyttäisi nykyistä käytäntöä, jossa valtaosa lapsista osallistuu myös esiopetusta tukevaan varhaiskasvatukseen. Esiopetus ja varhaiskasvatus voitaisiin tällöin toteuttaa kokopäiväpedagogiikan mukaisesti, eikä palvelukokonaisuutta tarvitsisi arvioida kahden erillisen lainsäädännön perusteella.

Vaihtoehdossa 3 perusopetuslaista ja varhaiskasvatustalain koottaisiin ne säännökset, jotka parhaiten soveltuvat 5–6- vuotiaiden opetukseen. Muodostettaisiin uusi esiopetuslaki. (OPH selvitys kaksivuotisen esiopetuksen toteuttaminen 2019).

Lakimuutosten toteutuminen vie paljon aikaa. Tämän vuoksi ei ole aiheellista lykätä paikallisia muutos- ja kehitystoimia vaan ottaa ne palvelukokonaisuuden suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioon.

Suunnitelmallinen työ paikallisen esiopetussuunnitelman linjauksista edellyttää valmistautumisaikaa. Toiminnan uudistamiselle on varattava riittävästi aikaa sekä taloudellisia että henkilöstöresursseja. Kehittämisessä tulisi huolehtia myös riittävästä informaatio-ohjauksesta ja koulutuksesta. Laadukas opetus- ja kasvatus edellyttää henkilöstön kelpoisuustason säilyttämistä.

Kansallisten arvioiden perusteella voidaan todeta, että vanhemmat ovat olleet hyvin tyytyväisiä esiopetukseen. Oleellista on kuitenkin havaita, että positiivisesta näkemyksestä huolimatta huoltajat eivät tunne esiopetusta riittävästi. Huoltajat toivovat enemmän tietoa esiopetuksen tavoitteista, opetussuunnitelmasta ja oman lapsensa edistymisestä. Tämä toive on otettu huomioon esiopetuksen perusteissa. Yhteistyön ja vanhempien osallisuuden kokemusten vahvistaminen on jatkossakin yksi esiopetuksen kehittämisen tehtävistä. (Selvitys kaksivuotisen esiopetuksen toteuttamisesta 2019).

Lapsen mielipiteiden ja toiveiden kuuleminen sekä huoltajien osallistaminen yhteistyöhön tulisi ottaa muutossuunnitelmassa mahdollisimman konkreettisesti huomioon. Paikallisten varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluiden käyttäjillä on jo kertynyt tietoa palveluiden joustavuudesta ja toimivuudesta. Tietoa tulee aktiivisesti käyttää päätöksenteon tukena.

Mäntyharjulla syntyvyyden aleneminen sekä työmatkojen pidentyminen ja muuttoliike aiheuttavat merkittäviä muutospaineita varhaiskasvatukselle ja koulutukselle tulevaisuudessa.

Myös vanhempien työajat ovat muutoksessa, joten lapsilla on kasvavassa määrin hoidon tarvetta myös iltaisin, öisin, viikonloppuisin ja yleisinä loma-aikoina tarvittaviin palveluihin. Nämä muutokset edellyttävät kunnan kehittämään erilaisia, toimivia esi- ja alkuopetuksen ratkaisuja.

Mäntyharjussa vuonna 2020 tehdyn kouluverkkoselvityksen mukaan erilaisia vaihtoehtoja on tarkasteltu viime vuosina monin eri tavoin. Tavoitteena on ollut löytää ratkaisu, joka tukee koulun pedagogista toimintaa ja antaa hyvät mahdollisuudet kehittää sitä edelleen.

Tilastokeskuksen vuonna 2019 julkaistujen tilastojen mukaan Mäntyharjun oppilasmäärän väheneminen kiihtyy selkeästi vuodesta 2021. Oppilasmäärä laskee olemassa olevien tietojen perusteella vuosina 2020–2030 34,3 % vuosiluokilla 1.–6.

Koulutuksen järjestämisen näkökulmasta olennaisinta on kunnan lapsiperheiden ja lapsimäärän kehitys. Kuvassa näkyy osa Mäntyharjun väestökehityksen ennusteesta aikavälillä 2020–2040. Väestöennuste kertoo, että väestön väheneminen on voimakkainta 7–12-vuotiaiden kohdalla.

	0–6- vuotiaat	7–12-vuotiaat
Vuodet 2020–2040	-29 %	-41 %
Vuodet 2020–2030	-24 %	-33 %
Vuodet 2020–2025	-18 %	-16 %

Alla olevassa taulukossa on esitetty esiopetuksen oppilasennuste vuosille 2020–2026.

2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	2024-2025	2025-2026
45 (tot. 47)	44	35	38	39	34

Lähde: Mäntyharjun kouluverkkoselvitys 2020

Näiden tilastotietojen perusteella ryhmäkoot huomioon ottaen mahdollisuudet laadukkaaseen lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioivaan yhdenvertaisen esiopetuksen toteuttamiseen ovat Mäntyharjussa loistavat.

Toisaalta esiopetusta tukevan varhaiskasvatuksen sekä vuorohoidon lisääntyminen Mäntyharjulla vaatii toiminnan suunnittelulta ja toteutukselta toimenpiteitä, joissa otetaan huomioon lapsen mahdollisimman eheän esiopetus- ja hoitopäivän onnistuminen.

Mäntyharjussa esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta tarvitsevia lapsia on viimeisten vuosien aikana ollut noin 63 % esiopetusikäisistä lapsista. Vuorohoidon tarve vaihtelee muutamasta lapsesta kymmeneen lapseen. Kesäajan hoitoa tarvitsevia lapsia on ollut kesä-heinäkuussa vuoden mukaan noin 20 lasta.

Tässä selvityksessä olemme käsitelleet monenlaisia asiakokonaisuuksia liittyen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Haluamme kuitenkin nostaa lapsen ja lapsuuden arvon mäntyharjulaisessa kasvuympäristössä tärkeälle jalustalle.

Lapsi kehittyy yksilönä ja yhteisön jäsenenä läpi varhaisvuosien. Voimme opettaa lapselle tärkeitä arvoja ja lapsille luontaista innostavaa kasvun asennetta arjessa toimimiseen.

Kasvunsa myötä lapsi oppii toimimaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lapsilta saadun palautteen avulla voimme innostaa ja motivoida lasta oppimaan lisää.

Ammattitaitoisten ja työstään innostuvien kasvattajien kasvatuksen ja opetuksen ja hoidon päämääränä on lapsen laaja-alaisen osaamisen vahvistaminen.

Selvitys on laadittu seuraavien lakien, asiakirjojen ja lähteiden pohjalta:

Perusopetuslaki 1998

Opetussuunnitelman perusteet 2014

Esiopetuksen opetussuunnitelma 2014

Mäntyharjun esiopetussuunnitelma 2016

Varhaiskasvatustalaki 2018

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2018

Mäntyharjun varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 2016

Kuntaliiton selvitys hoitoaikaperusteisista asiakasmaksuista 2018

Oppilas- ja opiskelija huoltolaki 2013

Terveydenhuoltolaki 2010

Mäntyharjun kunnan opiskeluhoollon opas 2018

OVTES ja KVTES

OPH, Kaksivuotinen esiopetus; alustava selvitys 2019

Mäntyharjun kouluverkko selvitys 2020

OAJ, Paikallinen virka- ja työehtosopimus esiopettajien työaikaan liittyen Mäntyharjun kunnassa 2013

Sivistyslautakunta, päätös esiopetuksen siirrosta perusopetuksen alaisuuteen 10.4.2013.

Sivistyslautakunta, päätös perusopetuksen/ esioppilaiden iltapäivätoiminnan järjestämisestä 21.4.2015

Sivistyslautakunta, päätös Iltapäivätoiminnan maksut 19.5.2015

Sivistyslautakunta, päätös iltapäivätoiminnan maksuista ja osallistumisoikeudesta 19.5.2016.

Sivistyslautakunta, päätös oppilaskuljetuksissa noudatettavista periaatteista 18.2.2020.

Sivistysjohtaja Suvi Pirnes-Toivanen, tiedoksianto koulukuljetuksista esikoululaisille ja iltapäivätoiminnan lapsille 16.8.2016.

Tiedote Resurssikeskuksen toiminnan aloituksesta 2015.

Muistio IP-toiminnan suunnittelupäivästä 28.5.2018.

Kauppinen A. ja Alasuutari, M 2018. Varhaiskasvatuksen tiedelehti- JECER7(1)2018,147–169)

Leikki esiopetuksessa –tukimateriaali 15 ks. esim. Sintonen, Ohls, Kumpulainen & Lipponen. 2015

THL; Opas Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa.2020